

Tomášek, Michal – Týč, Vladimír a kol. Právo Evropské unie

Praha: Leges, 2013, 496 s.

Emil Ruffer*

Úvod

Publikace „Právo Evropské unie“ není rozhodně první učebnicí evropského práva na českém trhu. Přesto v mnoha ohledech přináší nové přístupy ve snaze uvést zájemce do komplexní problematiky práva Evropské unie a jeho vazeb k vnitrostátnímu a mezinárodnímu právu. Do značné míry je to dáno pestrým složením početného autorského kolektivu, různým profesním zázemím jeho jednotlivých členů a v neposlední řadě důrazem na metodologickou inovaci přístupu ke studiu evropského práva. Než tedy přistoupíme ke zhodnocení samotného obsahu knihy, bylo by vhodné stručně představit autorský tým a metodická východiska, jež byla pro přiblížení evropského práva zvolena.

Předně je třeba ocenit, že pod vedením prof. Michala Tomáška a prof. Vladimíra Týče se podařilo sestavit velmi kvalitní autorský tým, jenž stojí geograficky rozkročen mezi Prahou, Brnem a Lucemburkem. Jeho členy jsou totiž nejen další renomovaní akademici z pražské a brněnské právnické fakulty, ale rovněž osoby s dlouholetou praxí s aplikací unijního práva a fungováním soudních orgánů EU. Mezi ně patří zejm. oba soudci za Českou republiku v evropských soudních orgánech – soudce Soudního dvora EU (dále jen „SDEU“) prof. Jiří Malenovský a soudkyně Tribunálu prof. Irena Pelikánová,

jakož i Martin Smolek, vládní zmocněnec pro zastupování ČR před SDEU. Ostatně členění autorského kolektivu na akademiky a praktiky v tomto případě nemá přílišnou vypovídací hodnotu, neboť řada osobností zúčastněných na této publikaci má jak akademické zázemí, tak zkušenosti z právní či soudní praxe. Takto početný autorský kolektiv složený z respektovaných osobností je na jednu stranu příslibem kvalitní odborné publikace; na druhou stranu klade zvýšené nároky na konečnou redakci a terminologické a stylistické sjednocení textu, což byla nepochybně velká výzva pro Davida Petrlíka, tajemníka autorského týmu a referendáře u SDEU, jehož účast je dalším důkazem zmiňované „*The Luxembourg Connection*“. Troufám si tvrdit, že nakonec se podařilo zpracovat výsledný kompaktní celek, v němž je sice možné rozpoznat styly a přístupy jednotlivých autorů (nebylo jistě záměrem autorské podíly skrývat, viz přehled autorství jednotlivých kapitol na str. 5), ovšem publikace nepůsobí jako sborník textů a má jasnou koncepci a strukturu.

Rovněž je třeba ocenit použitou metodu, jež přistupuje k členění evropského práva poněkud jiným způsobem, než činí některé předchozí učebnice. Autoři se tak záměrně nepokoušeli členit evropské právo na obecnou a zvláštní část či na část hmotněprávní a část procesní podle tradic vnitrostátního práva. Namísto toho rozdělili autoři „Obecnou část“ na dvě hlavy: Hlava I (Unijní právní řád) pojednává o historickém vývoji práva EU, jeho předmětu a působnosti, vztahu k vnitrostátnímu a mezinárodnímu právu (včetně práva ústavního) a konečně pramenech a systému práva EU (včetně postavení mezinárodních smluv v unijním právním řádu). Hlava II (Institucionální právo) se pak věnuje nejen institucionální struktuře EU, ale rovněž povaze členství v Unii, odpovědnostním vztahům, rozdělení pravomocí mezi Unii a členskými státy a v neposlední řadě pravidlům unijní normotvorby (le-

* JUDr. Emil Ruffer, Ph.D., ředitel Odboru komunitárního práva Ministerstva zahraničních věcí ČR a externí spolupracovník Katedry evropského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Názory obsažené v tomto příspěvku jsou osobními názory autora a nepředstavují oficiální stanovisko MZV ČR.

gislativního procesu). Ve „Zvláštní části“ je pak nejprve zařazen rozsáhlý korpus „Hmotné právo“, jež je tvořeno Hlavou III (Právní vztahy s ekonomickým prvkem) a Hlavou IV (Právní vztahy s občanským prvkem). Právě uvedené rozdělení dle mého názoru dobře vystihuje postupný vývoj od čistě ekonomického uskupení vytvářejícího vnitřní trh se čtyřmi základními (ekonomickými) svobodami (volný pohyb zboží, pracovníků, služeb a kapitálu) k hlubším formám integrace v podobě Unie, jež zakotvuje občanství odvozené od občanství svých členských států a stanoví rozsáhlá pravidla pro spolupráci v oblasti justice a vnitra. S uvedeným vývojem je pak neodmyslitelně spjat i důraz na ochranu základních práv a svobod občanů EU, primárně v kontextu legislativní a správní praxe orgánů EU, jež vyvrcholil přijetím právně závazné Listiny základních práv EU. Konečně závěr knihy je věnován unijnímu soudnictví, jež obsáhle a detailně zpracovává Hlava V (Procesní právo), a rozsah uvedené části plně odpovídá významu řízení před unijními soudy nejen pro členské státy, ale zejména z hlediska soudní ochrany práv jednotlivců. Jak lze od tohoto typu publikace očekávat, v závěru samozřejmě nalezneme seznam použitých právních předpisů, seznam použité unijní a vnitrostátní judikatury, seznam literatury a rejstřík. Jako bonus je připojen vzor usnesení soudu o položení předběžné otázky a vzor žaloby na neplatnost.

Komentář k vybraným částem publikace

Aniž bych jakkoliv snižoval význam ostatních částí publikace, z nedostatku prostoru omezím podrobnější komentář zejm. na Kapitoly 3 a 4 Hlavy I., jež jsou věnovány klíčovým otázkám vztahu unijního práva k právu vnitrostátnímu a právu mezinárodnímu a pramenům a systému unijního práva. V první části Kapitoly 3 jsou vysvětleny základní zásady působení unijního práva, mezi něž autoři řadí autonomii unijního práva (jak k právu mezinárodnímu, tak právu vnitrostátnímu), jeho přímou použitelnost, přednost a přímý a nepřímý účinek. V oddíle 3.1.2 na str. 62 je pak ohledně přímé použitelnosti uvedeno následující: „*Přímo použitelné jsou přitom všechny závazné unijní právní normy, tj. všechny normy primárního a sekundárního práva, ačkoli jen některé mají současně přímý účinek. Přímo použitelné jsou tak i normy obsažené ve směrnících, protože jsou způsobilé přímo vyvolávat ve vnitrostátních právních řádech právní následky, např. tím, že je stát povinen nahradit škodu, která vznikne jejich porušením.*“ Pokud bychom však chápali „přímou použitelnost“ takto široce, vystává potom otázka, v čem je tedy rozdíl mezi „závazným v celém rozsahu a přímo použitelným“ nařízením a směrnicí „závaznou pokud jde o výsledek“ ve smyslu čl. 288 Smlouvy o fungování EU (dále jen „SFEU“) a jak se v tomto pojetí liší přímá použitelnost od závaznosti unijních právních norem. Na uvedené pojetí pak navazuje následující výklad v oddílu 3.1.4.1 na str. 66 ohledně přímého účinku: „*na rozdíl od přímé použitelnosti je přímý účinek především právní vlastností normy unijního práva.*“ Dle autorů tedy zřejmě neplatí, že by přímá použitelnost byla právní vlastností normy unijního práva v tom smyslu, že taková norma nevyžaduje transpozici do vnitrostátního práva (na rozdíl např. od směrnice, jež transpozici vyžaduje). Autoři rozdíl mezi přímou použitelností a přímým účinkem dále vysvětlují následovně: „*Ačkoli je předpokladem existence přímého účinku přímá použitelnost, i přesto platí, že ne všechny přímo použitelné předpisy mají přímý účinek. K tomu aby právní norma mohla mít přímý účinek, musí být totiž splněny podmínky, které jsou uvedeny níže.*“ (Tj. norma zakládající právo či povinnost jednotlivce musí být jasná, přesná a bezpodmínečná). Spíše bych si v této

souvislosti dovolil tvrdit, že přímá použitelnost jako obecná vlastnost unijního předpisu (nařízení) *presumuje* přímý účinek v konkrétním případě aplikace, a to jak ve vertikálních, tak i horizontálních vztazích (tedy mezi jednotlivci). Takovou obecnou vlastnost např. směrnice nemají, přesto mohou mít (vertikální) přímý účinek při splnění shora uvedených podmínek. V tomto ohledu se však asi rozcházíme v chápání pojmu „přímá použitelnost“, což dle mého názoru není obecná způsobilost všech závazných norem unijního práva, neboť přímý účinek může mít právě i ustanovení předpisu (směrnice), jež není obecně přímo použitelné.¹

V navazujícím oddílu 3.2 je vysvětlen mezinárodněprávní rozměr základních zásad unijního práva, neboť evropská integrace původně vychází z mezinárodního práva. To se projevilo mj. v přelomovém rozsudku *Van Gend en Loos*,² v němž SDEU deklaroval princip přímého účinku a následně v rozsudku *Costa v. ENEL*,³ v němž vyvodil princip bezpodmínečné přednosti komunitárního práva. Jak je přitom připomenuto na str. 79, „*Potřebná východiska i přesvědčivé argumenty k dosažení uvedených cílů poskytla Soudnímu dvoru paradoxně teorie mezinárodního práva, sdílená již od meziválečného období významnou částí představitelů nauky, v čele s Hansem Kelsenem, a hojně aplikovaná mezinárodními soudními i arbitrážními orgány.*“ Je tedy zajímavým paradoxem, jež je v textu správně zdůrazněn, že v rozsudku *Costa v. ENEL* došlo k „obětování“ mezinárodního práva a komunitární právní řád byl prohlášen za nový a svébytný právní systém, odlišný od práva mezinárodního. To pak umožnilo vývoj komunitárního/unijního práva a jeho účinků ve vnitrostátních právních řádech, aniž by byly omezeny pravidly pro recepci mezinárodního práva.

Konečně v oddílu 3.3 je zpracováno vysoce zajímavé a stále aktuální téma vztahu unijního práva a ústavního práva členských států. Zde je mj. rozpracována teze, že navzdory původní snaze SDEU o zakotvení unijního práva jako práva skutečně *supranacionálního* (stojícího nad ústavními systémy jednotlivých států) vývoj dospěl „*k primátu ústavy nad unijním právem*“ (str. 87). Podstatnou měrou k tomuto vývoji přispěla unijní judikatura německého Spolkového ústavního soudu, jež je přehledně shrnuta v oddílu 3.3.2.1. Přístup Spolkového ústavního soudu mj. podstatně ovlivnil judikaturu Ústavního soudu ČR ohledně působení unijního práva, jíž je věnován následující oddíl 3.3.2.2. Ústavní soud jednak založil účinky práva EU na „obousměrném“ čl. 10a Ústavy ČR (jímž se přenáší syrchované pravomoci na Unii a zároveň se otvírá právní řád ČR působení unijního práva). To bylo částí dok-

¹ V poněkud odlišném významu může být v právu EU pojem „přímá použitelnost“ chápán ve vztahu k jurisdikci SDEU ohledně ustanovení tzv. smíšených smluv (smluvní stranou jsou vedle Unie rovněž členské státy), jež byly inkorporovány do právního řádu EU. „Přímá použitelnost“ pak znamená způsobilost ustanovení takové mezinárodní smlouvy být aplikováno v řízení před SDEU v rámci pravomocí Unie (tj. jako ustanovení spadající do jurisdikce SDEU). Srov. C-240/09 *Lesoochranské zoskupenie*, kde SDEU ve dvou krocích zkoumal (i) nejprve použitelnost čl. 9 odst. 3 Aarhuské úmluvy v rámci práva EU; a (ii) a teprve poté, co dovedl, že uvedené ustanovení spadá do působnosti práva EU, tj. že se „použije“, se zabýval jeho přímým účinkem v konkrétní situaci vnitrostátního sporu.

² Rozsudek ze dne 5. února 1963 ve věci 26/62 *Van Gend en Loos* [1963] Sb. rozh. 1141.

³ Rozsudek ze dne 5. července 1964 ve věci 6/64 *Costa v. ENEL* [1964] Sb. rozh. 1141.

tríny (zejm. J. Malenovským) poměrně přesvědčivě kritizováno, jelikož jako vhodný základ pro působení unijního práva byl spatřován čl. 10 Ústavy ČR, tedy obecná inkorporační norma pro mezinárodní smlouvy, a tento přístup se odráží i v recenzované publikaci. Dále se Ústavní soud inspiroval doktrínou přezkumu *ultra vires* unijních aktů, tedy předpisů EU vybočujících z mezí přenesených pravomocí, jež by mohl v krajním případě prohlásit za neaplikovatelné z důvodu rozporu s ústavním pořádkem. Jako historicky první ústavní soud v EU také doktrínu *ultra vires* použil v nálezu Pl. ÚS 5/12 ze dne 31. ledna 2012 (*Slovenské důchody XVII*), v němž v reakci na rozsudek SDEU ve věci C-399/09 *Landtová*⁴ Ústavní soud prohlásil, že „došlo k excesu unijního orgánu, k situaci, v níž akt orgánů Evropské unie vybočil z pravomocí, které Česká republika podle čl. 10a Ústavy na Evropskou unii přenesla, k překročení rozsahu svěřených kompetencí, k postupu *ultra vires*.“ Jak autoři diplomatically uvádějí, uvedený nálezh „vzbudil všeobecné rozpaky jak v České republice, tak v samotné Unii“ (str. 99), a to mj. z důvodů, že Ústavní soud při realizaci tohoto *ultima ratio* kroku vůbec nezohlednil přísné procesní i materiální podmínky, jež si k přezkumu *ultra vires* aktů stanovil Spolkový ústavní soud v rozhodnutí *Honeywell* z r. 2010,⁵ mezi něž patří i položení předběžné otázky, aby měl SDEU možnost se ke sporné věci ohledně excesu unijního orgánu vyjádřit. Spolkový ústavní soud v uvedeném rozhodnutí *Honeywell* přitom zdůraznil, že SDEU nelze upírat pravomoc vykládat unijní právo, což ovšem Ústavní soud svým nálezhem Pl. ÚS 5/12 v zásadě vehementně a dosti nešťastně popřel.⁶

Kapitola 4 je věnována vysvětlení pramenů a systému unijního práva. V oddílu 4.1 textu je připomenuto, že na úrovni hierarchicky nejvyšších pramenů primárního práva nestojí pouze tzv. zakládací (zřizovací) smlouvy EU⁷ a přístupové smlouvy v rámci rozšiřování EU, ale také Listina základních práv EU a obecné právní zásady jako nepsaný pramen práva (4.1.4). Následně jsou v oddílu 4.2 přehledně popsány prameny sekundárního práva (zejm. nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska ve smyslu čl. 288 SFEU) a vysvětleny rozdíly mezi jednotlivými druhy aktů. Konečně oddíl 4.3 je věnován mezinárodním smlouvám v unijním právu. Je zdůrazněn význam mezinárodních smluv v rámci vnějších vztahů EU a rozebrána problematika (ne)existence vnější pravomoci Unie v různých oblastech a její povaha (výlučná či sdílená), jakož i od ní se odvíjející typ smlouvy (ve výlučné pravomoci Unie či tzv. smíšená smlouva, pokrývající rovněž oblasti v pravomoci členských států). Dále je popsána proce-

dura sjednávání a uzavírání mezinárodních smluv, upravená v čl. 218 SFEU, včetně potřebné hlasovací většiny v Radě (kvalifikovaná většina vs. jednomyslnost) a stručně je rovněž zmíněna problematika prozatímního provádění.

V oddíle 4.3.5 je vysvětleno postavení mezinárodních smluv EU v unijním právním řádu (dle čl. 216 odst. 2 SFEU jsou závazné pro orgány Unie a tudíž mají vyšší právní sílu než sekundární právo EU) a v oddíle 4.3.6 je pojednáno o závaznosti mezinárodních smluv EU pro členské státy. V této souvislosti je ohledně postavení členských států na str. 119 mj. uvedeno, že „Tyto [mezinárodní] smlouvy je váží ve smyslu mezinárodního práva, i když formálně nejsou smluvními stranami a přímo se na jejím sjednání a schvalování nepodílely.“ Uvedenou formulaci nepovažuji za zcela přesnou, neboť závaznost dle čl. 216 odst. 2 SFEU není mezinárodně-právní závazností, ale závazností vnějších dohod v rámci unijního práva, jedná se tedy o povinnost členských států vůči Unii (nikoliv vůči třetím státům) zajistit provádění smlouvy (obdobně jako mají členské státy povinnost zajistit provedení směrnice). Dle mého názoru tedy spíše platí, že obecně z dohod uzavřených pouze Unii nevznikají pro členské státy závazky z hlediska mezinárodního práva. Rovněž použitý příklad Dohody mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými o vydávání (2003)⁸ není zcela šťastně zvolen, neboť uvedená dohoda pouze stanoví jednotná pravidla a podmínky pro vydávání, jež se však realizuje na základě bilaterálních dohod o vydávání mezi jednotlivými členskými státy a USA, nikoliv jako faktické provádění unijní dohody členskými státy.⁹ Závěrečný oddíl 4.3.7 se věnuje mezinárodním smlouvám uzavřeným členskými státy před vstupem do EU a podmínkám, za nichž požívají v případě rozporu s unijním právem ochrany dle čl. 351 SFEU tak, aby byla dodržena mezinárodněprávní zásada *pacta sunt servanda*.

Kapitola 14 Hlavy IV. zachycuje systém ochrany základních lidských práv a svobod v EU. Hned v úvodu je správně připomenuto, že dle čl. 6 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“) unijní ochrana vychází ze tří zdrojů: (i) Listina základních práv EU (dále jen „Listina EU“); (ii) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“); a (iii) obecné zásady práva Unie, které vyplývají z ústavních tradic společných členským státům v oblasti základních práv (str. 325). Oddíl 14.1 obsahuje historický exkurz do vývoje ochrany základních práv, mj. právě formou obecných právních zásad v judikatuře SDEU. Následující oddíl 14.2 je již věnován podrobnějšímu rozboru obsahu a působnosti Listiny EU jako stěžejního lidskoprávního katalogu Unie.

Právě ve vazbě na rozsah působnosti Listiny EU a její použitých orgány členských států (dle čl. 51 odst. 1 Listiny EU „výhradně pokud uplatňují právo Unie“), jež autoři označují v oddíle 14.2.3.1. na str. 331 jako problematický z hlediska interpretace, je vhodné připomenout stanovisko generálního

⁴ Rozsudek ze dne 22. června 2011 ve věci C-399/09 *Landtová* [2011] Sb. rozh. I-5573.

⁵ BVerfGE 126, 286.

⁶ V této souvislosti je třeba připomenout odlišné stanovisko soudce Jiřího Nykodýma, jenž s většinovým názorem pléna ÚS nesouhlasil a rozhodnutí SDEU rozhodně nepovažoval za exces unijního orgánu.

⁷ V oddílu 4.1.1 na str. 102 je uvedeno, že „Protokoly, případně přílohy, jsou nedílnou součástí Smluv (čl. 51 SEU) a mají tedy stejnou právní sílu. Upravují dílčí nebo velmi specifické otázky a mohou být měněny pružnějším postupem než samotné Smlouvy.“ Není však zřejmé, jaké konkrétní protokoly mají autoři na mysli, neboť obecně se protokoly sjednávají a mění řádným postupem dle čl. 48 SEU stejně jako samotné zakládací smlouvy. Pokud byl myšlen např. postup pro změnu Protokolu č. 3 o statutu Soudního dvora EU nebo Protokol č. 12 o postupu při nadměrném schodku, bylo by vhodné to výslovně uvést.

⁸ Úř. věst. L 181, 19. 7. 2003, s. 27; Zvl. vyd. 2004, 19/06, s. 161 (dále jen „Dohoda“).

⁹ Srov. čl. 1 Dohody, dle něhož „Smluvní strany se v souladu s ustanoveními této dohody zavazují zdokonalovat svou spolupráci v rámci platných vztahů mezi členskými státy a Spojenými státy americkými pro vydávání pachatelů trestných činů.“ a dále čl. 3 odst. 1 Dohody, jenž stanoví, že Evropská unie a Spojené státy americké „zajistí, aby se ustanovení této dohody používala s ohledem na dvoustranné smlouvy o vydávání mezi členskými státy a Spojenými státy americkými platné ke dni vstupu této dohody v platnost (...)“ (zdůraznění doplněno).

advokáta P. Cruz Villalóna ve věci C-617/10 *Fransson*. Generální advokát se totiž rovněž zamýšlí nad případnými rozdíly mezi pojmem „uplatňování práva Unie“ (jako kategorie Listiny EU) a pojmem „v oblasti působnosti práva EU“ (jako kategorie judikatury SDEU) a dospívá k následujícímu závěru: „Na tomto místě považuji za vhodné nahlížet na jednotlivé použité formulace tak, že nejsou svým obsahem kvalitativně odlišné. Je zjevné, že si lze povšimnout rozdílů mezi nimi. Ovšem hranice těchto rozdílů jsou vždy nepřesné. Konkrétně, obě uvedené formulace poukazují podle mého názoru na situaci, v níž mají členské státy vždy prostor pro uvážení, takže případné porušení práva nelze v zásadě přičítat Unii, přičemž přítomnost unijního práva v dané situaci je dostatečně intenzivní, aby bylo odůvodněno její posouzení z hlediska unijního práva, a tedy ze strany Soudního dvora.“¹⁰ Citované vyjádření generálního advokáta tak dle mého názoru poměrně zdařile osvětluje výše uvedený „interpretační problém“ čl. 51 Listiny EU.

Nepochybně zajímavá je rovněž otázka, zda a v jakém rozsahu by Listina EU mohla sloužit jako referenční rámec pro posuzování ústavnosti v řízení před Ústavním soudem ČR, zmíněná v oddílu 14.2.6 na str. 338. Dle své dosavadní judikatury (zejm. Pl. ÚS 19/08 *Lisabon I*)¹¹ Ústavní soud Listinu EU zřejmě skutečně nehodlá použít jako referenční rámec pro posuzování ústavnosti vnitrostátních právních předpisů. Je však otázka, zda je to správný přístup, např. za situace přezkumu vnitrostátních transpozičních či implementačních norem, kdy se jedná o uplatňování unijního práva ve smyslu čl. 51 Listiny EU. Troufám si tvrdit, že správnější je odlišný přístup např. Ústavního soudního dvora Rakouska, jenž neváhal Listinu EU použít jako referenční rámec přezkumu vnitrostátních implementačních norem.¹²

Konečně z Kapitoly 17 Hlavy V. považuji za vhodné zmínit rozsáhlý oddíl 17.2, jenž je věnován důkladnému zmapování řízení o předběžné otázce dle čl. 267 SFEU. Jedná se primárně o řízení umožňující spolupráci mezi vnitrostátními soudy a SDEU při výkladu práva EU a jeho hlavním cílem je zajištění jednotné aplikace unijního práva. Fundovaný výklad obsahuje řadu praktických postřehů a rovněž odkaz na vzor usnesení o položení předběžné otázky v příloze, jakož i odkaz na pokyny SDEU k podávání předběžných otázek.¹³

¹⁰ Stanovisko generálního advokáta P. Cruz Villalóna ze dne 12. června 2012 ve věci C-617/10 *Fransson*, body 26 a 27 (zdůraznění doplněno).

¹¹ Nález Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008 *Lisabon I*, vyhlášen pod č. 446/2008 Sb.

¹² Srov. přístup Ústavního soudního dvora Rakouska, jenž ve svém nálezu ve spojených věcech U 466/11-18 a U 1836/11-13 ze dne 14. března 2012 dovodil postavení Listiny EU jako referenčního rámce pro přezkum ústavnosti vnitrostátních norem, pokud se jedná o uplatňování práva Unie, mj. s odkazem na stejné „ústavní“ postavení EÚLP, na níž je Listina EU úzce navázána (srov. body 31-35 nálezu).

¹³ *Doporučení pro vnitrostátní soudy o zahajování řízení o předběžné otázce* (Úř. věst. C 338, 6. 11. 2012, s. 1).

V této souvislosti je zajímavý problém postavení Ústavního soudu ČR, zmíněný v oddíle 17.2.2.2 na str. 390, tj. zda se jedná o soudní orgán, jenž je povinen předložit předběžnou otázku.¹⁴ Faktem však zůstává, že aniž by tomu dle mého názoru bránila jakákoliv (ústavně)právní překážka, Ústavní soud ČR (na rozdíl od některých ústavních soudů jiných členských států)¹⁵ dosud žádnou předběžnou otázku nepoložil. Jsou zde ovšem jisté signály z nedávné judikatury, že položení předběžné otázky nemusí být do budoucna zcela vyloučeno.¹⁶

Závěr

Recenzovanou publikaci „Právo Evropské unie“, jež se dostává do rukou čtenářům péčí nakladatelství *Leges*, lze doporučit jako vhodnou a vysoce aktuální studijní pomůcku všem studentům právnických fakult, jež se připravují na zkoušku z evropského, resp. unijního práva.¹⁷ Ovšem dobře posloužit může nejen jim: přehledný výklad systému a základních principů unijního práva, včetně soudní ochrany prostřednictvím řízení před Soudním dvorem EU, zde naleznou rovněž advokáti, úředníci státní správy nebo soudci. Bohužel ani téměř deset let po vstupu ČR do EU stále není pravidlem, že by v právní, správní nebo soudní praxi bylo unijní právo vždy zohledňováno a aplikováno v plném rozsahu, což často pramení z nedostatečné znalosti nejen obsahu unijních právních předpisů, ale rovněž z nedostatečného porozumění principům fungování systému unijního práva a jeho možným účinkům v rámci vnitrostátního práva. K nápravě tohoto nežádoucího stavu by jistě důležitým způsobem mohla přispět i recenzovaná publikace.

¹⁴ Srov. nález II. ÚS 1009/08 ze dne 8. ledna 2009, bod 19, dle něhož „Ústavní soud opakovaně judikuje, že není součástí systému obecného soudnictví. (...) Odlišení funkcí obecných a správních soudů ze strany jedné a soudu Ústavního ze strany druhé je plně v kompetenci národních zákonodárců.“ ÚS se tudíž ani zřejmě necítí být soudem ve smyslu čl. 267 SFEU povinným položit předběžnou otázku (viz též předchozí usnesení Pl. ÚS 12/08 ze dne 2. prosince 2008, body 30 a 31).

¹⁵ Z nedávné doby např. rozsudek SDEU ze dne 26. února 2013 ve věci C-399/11 *Melloni* na základě předběžné otázky podané Ústavním tribunálem Španělska.

¹⁶ Srov. odlišná stanoviska předsedy P. Rychetského a soudce J. Fenyka k nálezu Pl. ÚS 10/13 *Církevní restituce* ze dne 29. května 2013, v nichž oba mj. shodně navrhovali, že ÚS měl položit SDEU předběžnou otázku, zda finanční vypořádání s církvemi nepředstavuje nedovolenou státní podporu ve smyslu čl. 107 SFEU, resp. zda měla být Evropská komise informována postupem dle čl. 108 SFEU.

¹⁷ Správně bych měl použít pojem „unijní právo“, neboť díky recenzované publikaci mj. již víme, že pojem „evropské právo“ je širší a může zahrnovat i právo jiných mezinárodních organizací než je EU, jako např. Rady Evropy.